

УДК 657 : 502.11

Соболь Г. О., кандидат економічних наук

НЕОБХІДНІСТЬ МОДИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Стаття присвячена питанням удосконалення теорії і практики фінансового контролю у контексті екологізації суспільства. Нерозривність розвитку економіки й екологічної безпеки зумовлюють трансформування цілей і завдань фінансового контролю. Слугуючи запитам управління екологічною безпекою на мікро-, мезо-, макро-, мега- рівнях, фінансовий контроль виконує місію коригування управлінських процесів. Продемонстровано роль взаємодії екологічного, економічного і правового аспектів для забезпечення якості фінансового контролю.

Статья посвящена вопросам совершенствования теории и практики финансового контроля в контексте экологизации общества. Неразрывность развития экономики и экологической безопасности обуславливают необходимость трансформации целей и задач финансового контроля. Соответствуя запросам управления экологической безопасностью на микро-, мезо-, макро-, мега- уровнях, финансовый контроль выполняет миссию корректировки управленческих процессов. Продемонстрирована роль взаимодействия экологического, экономического и правового аспектов для обеспечения качества финансового контроля.

The author explores the problems of improving the theory and practice of financial control in the context of ecological society. Economic development and environmental security transformation define the goals and objectives of financial control. financial control meets the needs of environmental control at the micro -, meso- , macro-, mega-levels. Financial control on a mission corrections management processes. The author demonstrated the role of the interaction of environmental , economic and legal aspects to ensure the quality of financial control.

Ключові слова: фінансовий контроль, екологічний проект, екологічна економіка, фінансовий аудит, екологічний аудит.

Постановка проблеми. Становлення екологічної економіки є безповоротнім процесом розвитку суспільства. Цим зумовлюється актуальність і значимість

спрямування фінансового контролю на завдання управління екологічною безпекою. Розвиток функцій управління у сучасній економічній ситуації, динамічність умов господарювання сприяють поглибленню і диверсифікації предмету фінансового контролю в умовах екологізації суспільства, залученню широкого спектру методів дослідження різних галузей знань економіки, розмежування компетенції та відповідальності між суб'єктами контролю різних рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками спостерігається потужна тенденція активізації наукового інтересу до фінансового контролю. Нормативно-правові джерела традиційно розглядають поняття фінансового контролю відносно управління бюджетними коштами [2, Термінологічна база, пункт 8], що обумовлюється пріоритетністю державних завдань. Розсуваючи у часі простір економічних досліджень, сучасні науковці наголошують на розширенні змісту фінансового контролю як важливої складової науки і практики. Власний підхід до розв'язання проблем теорії та практики вітчизняного контролю викладено у монографіях Бондара В. П., Виговської Н. Г., Дікань Л.В., Максимової В. Ф., Мниха С. В., Петренко С. М., Шевчука В. О., інших вчених, чий дослідження є рушійною силою сучасної науки в галузі обліку, контролю та аналізу.

Глибока зацікавленість проблематикою з фінансового контролю характерна і для сфери державного управління, економічної теорії, права. Про що свідчить ряд дисертацій, захищених на одержання наукового ступеню кандидата і доктора наук у різних галузях знань (Стефанюк І. Б. / 2002 р., Клімова С. М. / 2003 р., Ващенко І.В. / 2005 р., Стрельцов В. Ю. / 2005 р., Поліщук В. В. / 2005 р., Разумцев В. В. / 2009 р., Хомутенко А. В. / 2010 р., Алексеєнко О. В. / 2010 р., Грицюк І. В. / 2010 р., Брехов С. С. / 2010 р., Дмитренко Г. В. / 2011 р., Косинський Р. В. / 2011 р., Хмельков А. В. / 2012 р., Нестругіна І. М. / 2012 р., Пожар Т. О. / 2013 р., Гулько В. В. / 2013 р., Муренко Т. О. / 2013 р., Леонтович С. П. / 2013 р., Коломийчук Н. М. / 2013 р., Табенська Ю. В. / 2013 р., інші).

Широта застосування інструментів фінансового контролю, практична значимість його результатів у досягненні ефективності діяльності зумовлює багатоаспектність питань, що порушуються науковцями. Водночас проблема змісту

фінансового контролю в умовах екологічного суспільства залишається малодосліджуваною.

Мета статті полягає в окресленні необхідності модифікації фінансового контролю у контексті екологізації суспільства. Для досягнення поставленої мети визначено коло завдань:

- обґрунтувати необхідність поглиблення теорії і практики фінансового контролю в умовах екологічно орієнтованої економіки;
- виокремити рівні фінансового контролю як функції управління екологічними проектами;
- визначити взаємодію екологічного, правового, економічного аспектів екологічного проекту з метою ідентифікації його як об'єкту фінансового контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. У складній системі сучасних економічних відносин фінансовий контроль посідає виняткове місце. Фінансовий контроль екологічних проектів перебуває на перетині інтересів світової спільноти, держави і окремого суб'єкта господарювання і є відповідною точкою у питаннях забезпечення екологічної безпеки, наповненості Державного бюджету України, формування і цільового використання коштів Фонду охорони навколишнього природного середовища.

Становлення фінансового контролю тісно пов'язане із розвитком філософської думки та методологією економічних знань. Фінансовий контроль набуває особливих властивостей в умовах екологізації суспільства. Концепція екологізації суспільного екологічно збалансованого розвитку ґрунтовно досліджується провідними вченими. Проф. Синякевич І. М. у своїх працях в основі концепції вбачає трансформацію інструментів економічної і соціальної політики, оздоровлення духовної сфери в інструменти екологічної політики [9, с. 97; 10]. Проф. Вовк В. І. трактує парадигму та засадничі принципи екологічної економіки як міждисциплінарний підхід, що інтегрує економічні, екологічні і соціальні аспекти господарської діяльності [5]. Закономірно, що екологізація суспільства невід'ємна від розвитку економіки. Проф. Шевчук В. О. підкреслює необхідність розгляду, ідентифікації та інтерпретації

об'єктів обліку, контролю та аналізу з урахуванням еколого-економічних викликів [11, с. 67].

Низка невирішених завдань системи управління екологічною безпекою визначає невідкладність перегляду чинної практики фінансового контролю. За інформацією Державної служби статистики України [4] протягом 2012 р. на охорону навколишнього природного середовища підприємствами, організаціями та установами було витрачено 20514,0 млн грн (без ПДВ), що на 11 % більше порівняно з 2011 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Фактичні витрати на охорону навколишнього природного середовища за джерелами фінансування за 2012 рік (без ПДВ)

Показники	Капітальні інвестиції		Поточні витрати	
	млн грн	у % до загального обсягу	млн грн	у % до загального обсягу
Усього	6589,3	100,0	13924,7	100,0
у тому числі за рахунок коштів державного бюджету	89,5	1,4	343,2	2,5
<i>з них кошти державного фонду охорони навколишнього природного середовища</i>	50,2	0,8	7,5	0,1
за рахунок коштів місцевих бюджетів	371,5	5,6	116,1	0,8
<i>з них кошти місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища</i>	262,1	4,0	40,2	0,3
за рахунок власних коштів підприємств та організацій	3893,0	59,1	13452,4	96,6
за рахунок інших джерел фінансування	2235,3	33,9	13,0	0,1

Джерело : [3]

За рахунок коштів державного та місцевих бюджетів було освоєно 7,0 % капітальних інвестицій і здійснено 3,3 % поточних витрат, а основним джерелом фінансування витрат на охорону довкілля, як і в попередні роки, були власні кошти підприємств та організацій – відповідно 59,1 % і 96,6 %.

Майже три чверті поточних витрат від загальної суми по країні було здійснено підприємствами, зареєстрованими у Дніпропетровській (4118,8 млн грн), Донецькій

(2302,7 млн грн), Запорізькій (1173,4 млн грн), Луганській (1150,6 млн грн), Полтавській (629,7 млн грн) областях та м. Києві (961,2 млн грн).

За I квартал 2013 р. Міністерство екології та природних ресурсів за наявності минулорічного залишку відкритих асигнувань в сумі 360,0 млн грн і надходження частини екологічного податку, коштів збору за забруднення навколишнього природного середовища та грошових стягнень за заподіяну шкоду у цій сфері, в сумі 304,9 млн грн використало на здійснення природоохоронних заходів, зміцнення матеріально-технічної бази і методологічне забезпечення Державної екологічної інспекції та її територіальних органів, захист від шкідливої дії вод сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь 124,3 млн грн, або 18,7 % наявних ресурсів і 13,0 % річного плану. У той же час, господарська діяльність у I кварталі 2013 р. охарактеризувалась зменшенням надходження екологічного податку – на 105,7 млн грн, або 28,4 % [3].

Інформація про виконання результативних показників виконання бюджетних програм Міністерством екології та природних ресурсів України як головним розпорядником коштів Державного бюджету аналізується за параметрами «затрати», «продукт», «ефективність», «якість». Однак, враховуючи довгостроковий характер більшості бюджетних програм і екологічних проектів, їхню високу вартість, результативність функції контролю в управлінні ними виявляється не завжди оперативною. Більше того, відбувається нагромадження проблем у системі управління цією сферою.

Для забезпечення контролю за виконанням та фінансуванням програм формування національної екологічної мережі Рахунковою палатою України проведено низку аудитів та перевірок використання бюджетних коштів на виконання державних цільових програм або окремих їх напрямів. Зокрема, це стосується загальнодержавних програм: «Питна вода України» на 2006–2020 рр., Цільова науково-технічна космічна програма України на 2008–2012 рр.; державних програм: «Ліси України» на 2010–2015 рр., Комплексний протипаводковий захист в басейні р. Тиси у Закарпатській області на 2006–2015 рр.; комплексних програм:

Збереження та використання палацово-паркового комплексу в с. Вишнівець Збаразького району Тернопільської області на 2005–2010 рр.

Аудитом ефективності використання коштів державного бюджету, виділених на реконструкцію очисних споруд та інших об'єктів з метою захисту акваторії Азово-Чорноморського узбережжя від забруднення встановлено що використання бюджетних коштів на окремі заходи 2010–2012 рр. здійснювалося без належного внутрішнього контролю за станом фінансової дисципліни, обліку та звітності. Як наслідок, у цей період не була забезпечена ефективність управління бюджетними коштами.

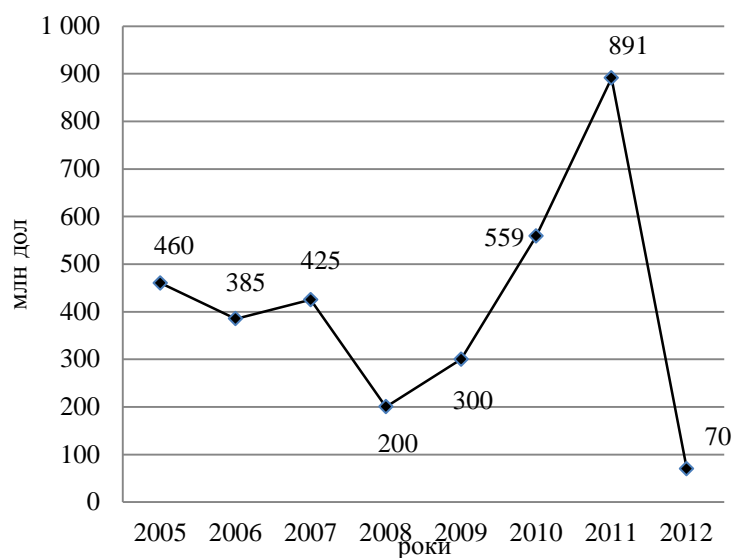
За результатами перевірки Рахунковою палатою України у 2012 р. виявлено, що з дев'яти напрямів Програми комплексного протипаводкового захисту в басейні р. Тиси у Закарпатській області на 2006–2015 рр. фактично виконувались лише чотири. Як наслідок, Міністерство екології та природних ресурсів у I кварталі 2013 р. звітує про затримку здійснення запланованих видатків на фінансове забезпечення цільових проектів екологічної модернізації підприємств і комплексний протипаводковий захист у басейні р. Тиси у Закарпатській області.

Якщо державні програми у сфері екології перебувають під наглядом державних органів контролю, то цільові екологічні проекти, що реалізуються за кошти суб'єктів господарювання можуть залишатися поза їхньою увагою.

Таким чином, необхідність поглиблення теорії, методології, методики фінансового контролю має не тільки науково-пізнавальну значущість. Удосконалення фінансового контролю екологічних проектів несе прикладне навантаження. Є підґрунтям для сучасних рекомендацій в економіці й екологічній політиці.

Масштабність екологічної політики дозволяє виокремити мега-, макро-, мезо- і мікрорівні фінансового контролю. Реалізація наймасштабніших програм екологічної безпеки відбувається на міждержавному рівні (мегарівні). Одним із партнерів України у підготовці і здійсненні світових програм є Організація Об'єднаних Націй. Протягом 2004-2007 рр. Організація об'єднаних націй здійснювала міжнародний проект «Оцінка національного потенціалу в сфері глобального екологічного

управління в Україні», що ставив на меті провести оцінку можливостей виконання Україною зобов'язань, прийнятих в рамках глобальних екологічних конвенцій, зокрема конвенцій, пов'язаних зі зміною клімату, деградацією земель, біорізноманіттям, міграцією водоплавних птахів та біобезпекою. Джерелом фінансування проекту став Глобальний екологічний фонд. Наразі на стадії впровадження в Україні перебувають Програма малих грантів Глобального економічного фонду в Україні, Проект «Інтеграція питань захисту довкілля в стратегії місцевого розвитку територій, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», Стратегічна програма дій для басейну Дніпра з метою зменшення забруднення стійкими токсичними забруднюючими речовинами (2-й етап). Загальна сума фінансування екологічних програм і проектів в Україні протягом 2005–2012 рр. склала 3290 млн дол [12]. Різноманітність проектів зумовила нерівномірність їх фінансування (рис. 1).

Побудовано за джерелом: [12]

Рис. 1. Фінансування заходів екологічної безпеки в межах Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні протягом 2005–2012 рр.

Важливою для України є співпраця у сфері екологічної безпеки із сусідніми країнами. Наприклад, у жовтні 2011 р. підписана Програма торгово-економічного, науково-технічного та культурного співробітництва між Урядом Московської

області Російської Федерації та Полтавською обласною державною адміністрацією України на 2012–2014 рр.

До Програми включені питання щодо раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього середовища, реалізації стратегії поводження з відходами, механізмів здійснення природоохоронних заходів, проведення екологічної експертизи проектів та організації системи моніторингу навколишнього середовища. Програма виходить за межі екологічної політики однієї країни. Отже, фінансовий контроль набуває характеристики мегарівня: максимально враховує світовий досвід застосування методичних прийомів контролю, відповідає завданням екологічної безпеки обох країн, узгоджується із економіко-правовим полем і політичною ситуацією у державах, забезпечує досягнення критеріїв вигоди від його реалізації.

Макрорівень управління екологічними проектами передбачає встановлення законності та економічної доцільності загальнодержавних екологічних програм. Серед них – Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 рр., Державна програма розвитку внутрішнього виробництва, Державна програма соціально-економічного розвитку Автономної республіки Крим («Екологічно безпечний Крим») на 2011–2015 рр., Державна цільова програма підтримки соціально-економічного розвитку малих міст на 2011–2015 рр., Загальнодержавна програма розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 р., інші.

Суб'єкти фінансового контролю екологічних проектів на макрорівні встановлені законодавчо – Державне Казначейство України і органи Державної контрольно-ревізійної служби України.

Управління екологічними програмами і проектами може здійснюватись у вертикальному (в межах галузі, відомства, корпоративного об'єднання) і горизонтальному (в межах регіону, території) розрізах. У визначеному контексті мова йде про здійснення фінансового контролю на мезорівні (тобто, проміжному між макро- і макрорівнями управління). Так, спільними проектами Міністерства економічного розвитку і торгівлі України і Міністерства екології та природних

ресурсів України є Програми комплексного соціально-економічного розвитку м. Одеси на 2005–2015 рр., Програми сталого соціально-економічного, екологічного і культурного розвитку м. Севастополя на період до 2015 р.

Зміст фінансового контролю на мікрорівні спрямований на забезпечення дотримання законності, ефективності та економічної доцільності екологічного проекту в ході створення, формування, володіння, використання, а в окремих випадках – відчуження його об'єкту. Мікрорівень передбачає виконання завдань і реалізацію функцій фінансового контролю в межах діяльності одного суб'єкта господарювання. Як правило, ініціатором, а у певних випадках, і суб'єктом фінансового контролю на мікрорівні виступає власник підприємства.

Обґрунтування, розробка, виконання екологічного проекту відповідає місії підприємства, завданням його діяльності. Якщо діяльність суб'єкта господарювання не визначена нормативними документами як екологічно небезпечна, зміст і результати фінансового контролю залишаються затребуваними на рівні управління підприємством. Так, доведений листом від 26.04.2006 р. № 3814/19/3-8 Міністерства екології та природних ресурсів України Перелік підприємств України, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища України не містить в першій десятці підприємств Полтавської області, але включає 3 підприємства в першу сотню – ПАТ «Укртатнафта», ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» та Кременчуцька ТЕЦ ПАТ «Полтаваобленерго». Водночас Державна екологічна інспекція у Полтавській області констатує: у 2010 р. ТОВ «Єривський гірничо-збагачувальний комбінат» отримало дозволи на використання природних ресурсів; протягом 2012 р. ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» отримало дозволи на природокористування. Що зумовлює необхідність впровадження відповідних форм контролю.

Особливість фінансового контролю як функції управління екологічними проектами полягає у його необхідності на всіх етапах планування і реалізації, виміру економічного ефекту від заходів, що виявляється у формах попереднього, поточного і наступного контролю. Об'єктом фінансового контролю у контексті екологізації суспільства виступає безпосередньо екологічний проект або його окремі етапи. Під

екологічним проектом ми розуміємо обмежену часовими рамками діяльність з реалізації унікальних цілей та завдань з екологічної безпеки, що має визначений початок та кінець, обмежений датою, бюджетом фінансування.

Зважаючи на багатоаспектність змісту екологічного проекту, зупинимось на характеристиках, що мають пріоритетне значення для ідентифікації його як об'єкту фінансового контролю (рис. 2).

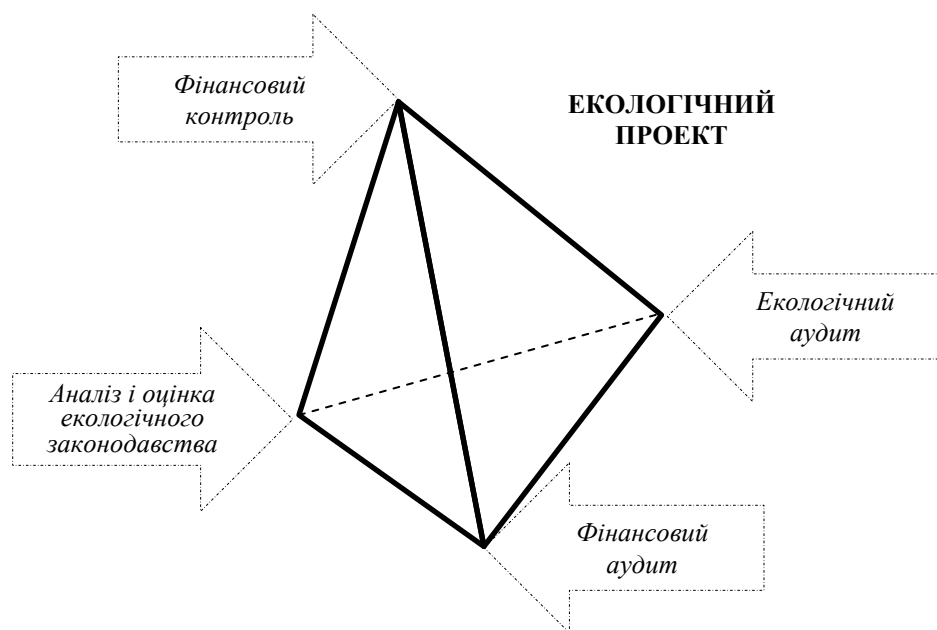

Рис. 2. Екологічний проект як об'єкт фінансового контролю

Екологічна складова проекту є первинною. Екологічний аспект визначається метою і завданнями проекту, реалізується в межах екологічної політики держави і забезпечує екологічну безпеку для навколишнього середовища і людини.

Екологічні проекти в Україні реалізуються у неухильному дотриманні чинного законодавства. У свою чергу, екологічна політика і заходи екологічної безпеки узгоджуються із міжнародними правилами, нормативами, стандартами, вимогами. Вказаним визначається єдність екологічного і правового аспектів управління екологічними проектами. Повноту реалізації такої взаємодії забезпечує екологічний аудит. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про екологічний аудит» основними завданнями екологічного аудиту є: збір достовірної інформації про екологічні аспекти виробничої діяльності об'єкта екологічного аудиту та формування на її основі висновку екологічного аудиту; встановлення відповідності об'єктів

екологічного аудиту вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту; оцінка впливу діяльності об'єкта екологічного аудиту на стан навколишнього природного середовища; оцінка ефективності, повноти і обґрунтованості заходів, що вживаються для охорони навколишнього природного середовища на об'єкті екологічного аудиту [1].

Реальність програми екологічних заходів визначається економічною доцільністю їх реалізації. Питання повноти, своєчасності фінансування, цільового і раціонального використання коштів актуалізують економічний аспект екологічного проекту. Стратегічно важливі і високовартісні заходи екологічної безпеки здійснюються за кошти Державного бюджету України. Це зумовлює посилену увагу до забезпечення цільового використання бюджетних коштів з боку Рахункової палати, органів Державної контрольно-ревізійної служби у формі державного фінансового аудиту. Для діяльності суб'єктів господарювання приватної власності контроль може здійснюватись незалежними аудиторами, аудиторськими фірмами.

У ході державного моніторингу повноти і цільового використання бюджетних коштів виявляються обставини, які гальмують або унеможливають повноцінне виконання екологічних проектів. Зокрема, до таких факторів слід віднести недосконалість правового поля: наявність правових прогалин, неузгодженість окремих положень вітчизняної правової практики із міжнародними правилами тощо. За результатами проведених перевірок Рахунковою палатою України у 2012 р. виявлено проблеми нормативно-правового регулювання щодо використання коштів державного бюджету, виділених державним управлінням охорони навколишнього природного середовища та державним екологічним інспекціям в Харківській та Сумській областях на реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення, охорони природних ресурсів та державного нагляду (контролю) у цій сфері; а також аудиту ефективності використання коштів державного бюджету на здійснення природоохоронних заходів на території Одеської, Миколаївської та Херсонської

областей [7]. Встановлені факти стали підставою для здійснення поглибленого аналізу чинних положень та ряду законодавчих ініціатив.

Наведений перелік властивостей екологічного проекту не є вичерпними. Проте цілком дозволяє зрозуміти системність їх дії. Форми контролю екологічних проектів взаємодіють між собою і поєднуються у своєрідну систему. Очевидно, що результативність фінансового контролю екологічних проектів визначається якістю проведення екологічного аудиту, фінансового аудиту, аналізу й оцінки екологічного законодавства. Відсутність або неповнота управлінської інформації за визначеними аспектами підвищує ризики викривлення і невиявлення.

В умовах масштабності реалізації екологічних проектів, помилки управління ними виявляються збитками. Структура обсягів бюджетних порушень, виявлених Рахунковою палатою України у 2012 р., свідчить про недостатньо ефективне управління та використання державних коштів за напрямом «Охорона навколишнього природного середовища, екологічна безпека та запобігання надзвичайним ситуаціям»: питома вага виявлених порушень сягає 16,3 %, а виявлені факти неефективного управління – 6,1 % [7, с. 29–30]. Тільки в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях загальна сума розрахованих збитків за порушення вимог природоохоронного законодавства становила 668,64 млн грн [7, с. 93]. Виявлені факти є наслідком, у тому числі, помилок і прорахунків у системі управління екологічними проектами. Тому вкрай важливим є комплексний підхід при розробці механізму здійснення фінансового контролю, починаючи з визначення мети, завдань, об'єкту, і завершуючи формулюванням коригувальних і попереджувальних управлінських заходів.

У контексті екологізації економічних відносин, не можна надавати перевагу будь-якій із визначених властивостей. Обмеження застосування інструментів фінансового контролю лише до об'єктів бюджетного фінансування звужує зміст потенційної і фактичної вигоди від реалізації екологічного проекту.

Висновки. Таким чином, фінансовий контроль в умовах екологізації суспільства як напрям наукового пізнання потребує ідентифікації об'єкту і предмету, уточнення принципів, поглиблення механізму застосування методичних

прийомів. У практичному плані фінансовий контроль екологічних проектів вимагає перегляду сталих стандартів у контексті узгодженої відповідності завданням управління екологічною безпекою, власним функціям, міжнародним вимогам, вітчизняним реаліям господарювання. Вкрай важливою є проблема об'єктивності виміру фінансових характеристик та оцінка їх відповідності встановленим параметрам. При цьому слід визначити межу гнучкості / допустимості відхилень в одержаних результатах.

Слугуючи запитам управління екологічною безпекою на мікро-, мезо-, макро-, мегарівнях, фінансовий контроль виконує місію коригування управлінських процесів, якщо досягнутий результат істотно відрізняється від встановлених параметрів та попереджувальних заходів.

Екологічний проект як об'єкт фінансового контролю несе складне пізнавальне навантаження. Прояв форм і видів контролю у системі взаємодії екологічного, економічного і правового аспектів формує підґрунтя якості для фінансового контролю. Викладений підхід може бути покладений в основу модифікації методичного інструментарію фінансового контролю в умовах екологічно-орієнтованої економіки.

Список використаних джерел

1. Про екологічний аудит : Закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-IV / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1862-15> (офіційний веб-портал Верховної Ради України «Законодавство України»).

2. Про затвердження Термінологічної бази системи внутрішнього контролю та аудиту Державного казначейства України : наказ Міністерства фінансів України, Державного Казначейства України № 417 від 07.10.2008 р. (Термінологічна база, п.3) / Міністерство фінансів України; Державне Казначейство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0417506-08> (правова система МЕГА-НАУ).

3. Висновок щодо виконання Державного бюджету України за перший квартал 2013 року [Електронний ресурс]. – К. : Рахункова Палата України. – 45 с. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16742078/Bul_1_kv_2013.pdf.

4. Витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі у 2012 році : Експрес-випуск Державної служби статистики України від 13.05.2013 р. № 06.4-42/31 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua (офіційний сайт Державної служби статистики України).

5. Вовк В. Екологічна економіка як сучасна інтегральна наука: витоки та засадничі принципи / В. Вовк // Відповідальна економіка : Науково-популярний альманах; Мова видання: українська / Засновник: Громадська організація «Ініціатива зі сприяння еколого-економічній інтеграції». – 2009. – № 1. – С. 33–47.

6. Дікань Л. В. Фінансовий контроль: теорія та методологія : монографія / Л. В. Дікань, Ю. О. Голуб, Н. В. Синюгіна. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2009. – 92 с.

7. Звіт Рахункової Палати України за 2012 рік. – К. : Рахункова Палата України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16742074/Zvit_2012.pdf.

8. Інформація про використання коштів Державного бюджету України Міністерством екології та природних ресурсів України у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.menr.gov.ua (офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України).

9. Синякевич І. М. Екологізація розвитку: суть, об'єктивна необхідність, принципи, інструменти, перспективи для України / І. М. Синякевич // Науковий вісник УкрДЛТУ : Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища. – Львів : УкрДЛТУ. – 2005. – Вип. 15.6. – 540 с. – С. 97–103.

10. Синякевич І. М. Екологічна політика. Стратегія подолання глобальних екологічних загроз : монографія / І. М. Синякевич ; Нац. лісотехн. ун-т України. – Л. : ЗУКЦ, 2011. – 331 с.

11. Шевчук В.О. Активи як об'єкти обліку, контролю та аналізу: проблеми еколого-економічної ідентифікації та інтерпретації / В.О. Шевчук // Облік і фінанси. – 2013. – № 1 (59). – С. 66–73.

12. Programme Delivery in 2005-2012 (as of 31 December 2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.undp.org.ua/en/project-delivery> (офіційний сайт Програми розвитку Організації Об'єднаних націй в Україні).